

Széchenyi István Egyetem
Állam-, és Jogtudományi Doktori Iskola

Dr. Németh Imre

TÉZISEK

A sértett beleegyezése a büntetőjogban

című doktori értekezéshez

Témavezető: Dr. Gellér Balázs, PhD. (Cantab) Habil Dr.

Győr, 2012

TARTALOM

1. A TÉMA RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS A DOLGOZAT CÉLJA.....	3
2. A KUTATÁS MÓDSZERE ÉS A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE.....	5
3. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS HASZNOSÍTÁSI LEHETŐSÉGE.....	5
4. FELHASZNÁLT IRODALOM.....	20
5. A SZERZŐ TÉMÁBAN SZÜLETETT PUBLIKÁCIÓI ÉS ELŐADÁSAI.....	30

1. A TÉMA RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS A DOLGOZAT CÉLJA

„*Volenti non fit iniuria*”¹. A római jogi alapelv szerint a sértett beleegyezésével elkövetett cselekmények nem minősülnek jogellenesnek. A jogelvet egyébként a veszély hallgatólagos elfogadásaként is említik, amely angolszász területen a common law rendszerében nyert elismerést, és jelentéstartalma szerint, amennyiben az egyén önszántából olyan helyzetbe hozza magát, amelyből – általa tudottan is – sérelem következhet be, nem indíthat pert annak okán, hogy a sérelem ténylegesen be is következett. A német büntetőjog-elmélet részletesen kidolgozta a sértetti beleegyezés dogmatikai kereteit, és Geerds² óta különböztet egyetértés és beleegyezés között. A német büntetőjogi gyakorlat pedig e keretet felhasználva ítéli meg a sértetti beleegyezésre hivatkozó védekezéseket.

A magyar jogban az elemzett büntethetőséget kizáró ok tényleges tartalmát és részletszabályait jogszabály *in abstracto* nem adja meg³. A sértett beleegyezésének hiánya, egyes különös részi törvényi tényállások elemeként, a büntethetőség feltételeként került megfogalmazásra azzal, hogy e tényállások többnyire az „erőszak” vagy a „fenyegetés” elkövetési módját tartalmazzák, azonban az ilyen cselekmények a sértetti beleegyezés megalapozottsága esetén a tényállásszerűség – és nem a jogellenesség – hiányában nem valósítanak meg bűncselekményt. A sértetti beleegyezés klasszikus büntethetőséget kizáró okának tartalmát a jogalkalmazónak kell megállapítania, ugyanígy a vonatkozó judikatúra határozza meg azt is, hogy mely körülmények teszik alaposná a sértett beleegyezésére hivatkozást. A magyar jogban így a sértetti beleegyezés kidolgozása a büntetőjogi elmélet és a bírói gyakorlat önnön vállalt feladata lett.

A sértetti beleegyezés témakörét ennek ellenére a hazai jogirodalomban csak parciálisan dolgozták fel. Mind a régebbi, mind pedig az újabb keletű tankönyvek megemlítik e büntethetőségi akadályt, azonban pusztán arra szorítkoznak, hogy a fogalmi alapvetésen túl rögzítik: amennyiben a beleegyezés nem sért társadalmi érdeket, úgy védekezésként elfogadható.

---

¹ ULPIANUS, Digestes, 47.10.1.5.; [A beleegyezési elv gyökerét *Ulpianus* idézett tétele képezte, amelyet a civilisztika a károkozó felelősségét csökkentő avagy kizáró tényezőként kezel. A beleegyezés büntetőjogra vonatkoztatása a *Lex Aquilia de damno iniuria dato* Kr.e. II. századi szabályából következethető, bár annak félreértelmezése vezetett arra, hogy a testi épséget érintő cselekmények büntetlenségére is kiterjesztették.]

² Geerds az „*Einwilligung und Einverständnis des Verletzten im Strafrecht*” című munkájában különbözteti meg a jogellenességet kizáró sértetti beleegyezést és a tényállásszerűséget kizáró sértetti egyetértést.

³ Természetesen a Btk. 10. § (1) bekezdésében meghatározott bűncselekmény fogalom társadalomra veszélyességi eleme impliciten felöleli a sértett beleegyezése nélküli elkövetést is, azonban a Btk-beli büntethetőségi akadályrendszerben a sértetti beleegyezés *expressis verbis* nem került megfogalmazásra.

Mindazonáltal, a sértetti beleegyezés a hazai büntetőjogi irodalomban némiképp mellőzött szerepet kapott, mert átfogó és kizárólag e témát elemző tanulmány nem született. Ezt a hiányt csak részben pótolta *Filó* néhány évvel ezelőtt megjelent kiváló disszertációja⁴, mely a sértetti beleegyezés témakörét érintve, főként a német büntetőjogi irodalom rendkívül alapos ismertetésével az eutanázia büntetőjogi megítélését elemzi. *Filó* művének a sértetti beleegyezésre vonatkozó fejezetét kiindulásként használtuk az általunk felállított rendszerben azzal azonban, hogy míg ő a beleegyezés jellemzőit az eutanázia szemszögéből analizálja, addig jelen írás magára a sértetti beleegyezésre fókuszál. Ugyancsak figyelemre méltó *Belovics* monográfiája⁵, amely a büntetendőséget kizáró okok rendszerét, illetve az egyes kizáró okokat nagy szakmai igényességgel dolgozza fel. A büntetendőséget kizáró okok kutatásában a sértetti beleegyezés is helyet kapott. *Kovács* a bioetika és büntetőjog kapcsolatával foglalkozó művében⁶ a sértetti beleegyezés szabályait ugyan konkrétan nem tárgyalja, de annak magvát, az önrendelkezési jogot az egészségügyi beavatkozások tükrében részletesen bemutatja.

A dolgozat célja tehát, hogy átfogó elemzéssel a sértetti beleegyezés dogmatikai kérdéseit taglalva rámutassunk e büntethetőséget kizáró ok jogalkotási és jogalkalmazási bizonytalanságaira, ezúton megjelenítve a sértetti beleegyezés relativizálódását. Természetesen valamennyi jogintézmény tekintetében megfigyelhető egyfajta relativitás, hiszen a jogrendszer maga is történetileg és kulturálisan meghatározott. A sértett beleegyezése azonban e szempontból mégis különleges. Egyrészt e jogintézmény alkalmazási kiterjesztésének lehetünk tanúi, melynek során a beleegyezési elv a magánszféra egyre több területére tör be, így számos interperszonális viszony legitimációjaként az egyéni rendelkezési jogot állítjuk. Ezzel párhuzamosan a jogalkalmazói gyakorlat a sértetti beleegyezés megengedhetőségét negatívan dönti el, amennyiben a társadalmi értékrenddel össze nem férőnek tartja a beleegyezett cselekményt. E helyzet tehát speciálisan relativizálja a beleegyezési tényállást, így célunk, hogy a beleegyezési elv e változó megítélését is kidomborítsuk a disszertációban.

---

⁴ FILÓ Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.

⁵ BELOVICS Ervin: A büntetendőséget kizáró okok. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2009.

⁶ KOVÁCS Gábor: Bioetika és büntetőjogi kodifikáció. Széchenyi István Egyetem, Győr, 2008.

2. A KUTATÁS MÓDSZERE ÉS A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE

Módszertanát illetően a kutatás a sértetti beleegyezést az egyes jogfilozófiai irányzatok felhasználásával elemzi. A téma részkérdéseire kitérve, különösen a személyes autonómiára ható jogfilozófiai, illetve jogelméleti irányzatoknak a sértetti beleegyezésre vonatkozó álláspontjának ismertetése elengedhetetlen a beleegyezés jogi megítélésének megértéséhez. E jogfilozófiai-jogelméleti nézőpontokat követően a tételes jognak a sértetti beleegyezés egyes vonatkozásaira irányadó nemzetközi jogi, illetve alkotmányjogi rendelkezések ismertetését végezzük el. Ennek megfelelően az értekezés módszereként *jogfilozófiai, alkotmányossági és nemzetközi emberi jogi* módszert alkalmaztunk.

Tekintve, hogy az értekezés a sértetti beleegyezés megítélésének változásait részben az idő dimenzió felhasználásával tárgyalja, az elemzés *történeti*, illetve *jogtörténeti* módszert is alkalmaz.

Van olyan fent említett nézet, mely a sértetti beleegyezést és a sértetti egyetértést elvi síkon megkülönbözteti, és sértetti beleegyezésen csak a szűk értelemben vett – a bírói gyakorlat által alkalmazott – büntethetőséget kizáró beleegyezést érti, míg a tényállásszerűséget kizáró egyetértést nem sorolja a beleegyezéshez. A magunk részéről úgy véljük, hogy a tényállásszerűséget kizáró beleegyezés eseteinek felderítése érdemben segít a jogalkotó és a jogalkalmazó által tolerált beleegyezhető jogi tárgyak körének tisztázásában. Ugyancsak segít e tényállások elméleti kérdéseinek, illetve bírói gyakorlatának ismertetése annak felkutatásában, hogy mely sértetti akarat-megnyilvánulások írhatók az elkövető javára. Mindennek figyelembe vételével a történeti elemzés során igyekeztünk elsődleges forrásokból dolgozni, illetve az adott időszakot tárgyaló, másodlagos-, jogirodalmi forrásokat, tehát monográfiák, tankönyvek, tanulmányok, tudományos cikkek megállapításait is felhasználtuk. Olyan törvényi tényállásokat kerestünk, amelyek a sértett beleegyezése nélküli-, a sértett akarata ellenére-, illetve a sértettel szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel elkövetést tényállási elemként tartalmazzák. Részben e tényállásokból körvonalazzuk a beleegyezhető jogi tárgyak terepét, valamint a tényállásokhoz kapcsolódó judikatúra megjelenítésével a beleegyezésre vonatkozatható dogmatikai kérdéseket. Az elemzésben felhasználjuk az úriszéki bíráskodás nyomait taglaló írásokat ugyanúgy, mint a Kúria idevonatkozó eseti döntéseit, illetve a Legfelsőbb Bíróság egyes határozatait.

Az elemzés *jogösszehasonlító* módszere a sértetti beleegyezés térbeli megítélés-változásait segít bemutatni. Feltételezésünk szerint a kulturális környezet, ezen belül az egyes jogcsaládok különböző megközelítése a sértetti beleegyezés kérdésére is jelentős kihatással bír. Tehát az értekezésnek az időbeli dimenzió mellett a másik módszere a *komparatív* elemzés, méghozzá a *Zweigert* és *Kötz* által használt értelemben.⁷ Így, részben nyelvismereti okokból, részben a különböző jogcsaládokhoz tartozás okán az elemzésben angolszász, illetve német jogirodalmi és joggyakorlati példákat emeltünk be a vonatkozó magyar jogi álláspont alátámasztására vagy kontrasztosítására.

Az értekezésben használt *dogmatikai* módszert a sértetti beleegyezés fogalmának és tényállástani jellemzőinek ismertetéséhez használtuk. E módszer segítségével a sértetti beleegyezés rendszerét, a beleegyezés fogalmába tartozó főszabályokat és kivételeket határoztuk meg. A dogmatikai módszeren belül főként *logikai* értelmezést használtunk.

Előre bocsátjuk, hogy a sértetti beleegyezést a Nagy Ferenc által kidolgozott büntethetőségi akadályrendszert követve a törvényben nem szabályozott jogellenességet kizáró oknak tekintjük. Elfogadjuk az *ún. jogrend-egység elméletét* is, amely alapján a jogellenességet kizáró okokat a jogrend egészéből kell levezetni.⁸

Nem célunk a különböző módszerekkel történő megközelítést egymástól lehatárolni. Ezzel szemben a sértetti beleegyezést a dogmatikai, az alapjogi, illetve a jogpolitikai megközelítés sajátos színopszisaiba kívánjuk elhelyezni, hiszen a jogintézménynek a jogalkalmazás során történő érvényesülése is valamennyi megközelítés egységében történik, nem pedig egymástól elkülönülő nézőpontok útján.

A dolgozat szerkezetét illetően a téma analízisét három egymásból következő szerkezeti egységből építettük fel.

Az első szerkezeti egység a sértetti beleegyezés bizonytalanságait a beleegyezési tényállás kérdéseinek keresztül mutatja be. E főcímben három lényegi témát: a sértetti beleegyezés – ezen

---

⁷ Vö. Konrad ZWIEGERT-Hein KÖTZ: Einführung in die Rechtsvergleichung. Mohr, Tübingen, 1996.

⁸ Vö. NAGY Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános része. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008., 137-140. o.

belül a sértett személyének, illetve a beleegyezés fogalmának – jelentés-változásait, a beleegyezés érvényességére ható tényezőket, végül pedig a beleegyezés tárgyára, azaz a sértetti akaratra vonatkozó bizonytalansági elemeket érintettük.

A tényállástan kapcsán kiemeljük, hogy az értekezésnek nem témája a magánindítvány jogintézménye, illetve a beleegyezési elmélet és a magánindítvány összefüggéseinek vizsgálata. Ennek oka, hogy a magánindítványt részben eljárási jogi intézménynek tekintjük, és a sértett eljárási helyzetével e munka – részben tartalmi, részben pedig terjedelmi okokból – nem foglalkozhat. Másrészt: a magánindítvány hiánya nem illeszthető a jogellenességet kizáró okok sorába, tehát a sértetti beleegyezés materiális jogellenességet kizáró okával ily módon sem rokonítható. Harmadrészt, a magánindítvány hiányára alapozott büntethetőségi akadályt a jogirodalom utólagos joglemondásnak tekinti, míg sértetti beleegyezésnek klasszikusan a bűncselekményt megelőzően, illetve legkésőbb az elkövetés közben adott joglemondó nyilatkozatot fogadjuk el. Ekként tehát a magánindítvány – bár sértetti akaratnyilatkozat – mégsem a jelen értekezés tárgya.

A fogalmi alapvetést követő második nagyobb gondolati egységben a beleegyezés megengedhetőségét tárgyaljuk. A megengedhetőség kérdése szól tulajdonképpen a szűk értelemben vett relativizálódásról. Ebben a részben feltérképezzük, hogy mely jogi tárgyakra adható érvényes beleegyezés. A kérdés érdemi elemzését három gondolati síkon végezzük el: egyrészt felvillantjuk a beleegyezés legitimációját, illetve elfogadhatóságát érintő tényezőket, másrészt rámutatunk, hogy véleményünk szerint mely jogi tárgyak mentén húzódnak a jogszerűnek tekintett beleegyezés határai, harmadrészt a jogszerűnek tekintett beleegyezés klasszikus esetein keresztül megadjuk a beleegyezés különös részi alkalmazásának kereteit. Ez utóbbi témán belül elemezzük például a sporttevékenység, az önveszélyeztetés, a szexuális erőszak, a szado-mazochizmus büntetőjogi megítélését, továbbá kitérünk az egészségügyi beavatkozások során elszenvedett sérülésekbe történő beleegyezésre. E témakörök elemzésével a célunk, hogy bemutassuk, mely okok teszik jogszerűvé, illetve jogellenessé a sértett beleegyezésével elkövetett testi integritást sértő cselekményeket.

A harmadik nagy gondolati egység a sértetti beleegyezés és a kriminalizáció összefüggéseit vizsgálja. A lényegi tétel e fejezetben a sértett saját önrendelkezési jogának, illetve az állam jogvédelmi kötelezettségének ütköztetése. A sértetti beleegyezés, mint büntethetőségi akadály

elfogadása vagy elutasítása ugyanis véleményünk szerint a kriminalizációhoz szorosan kötődő büntetőpolitikai kérdés. Így a kriminalizációhoz hasonlóan a sértetti rendelkezési jog korlátozásának is megfelelő indokon kell alapulnia. Ebből következően e részben a jogkorlátozással járó kriminalizáció lehetséges indokain keresztül a sértetti önrendelkezés indikációit, majd pedig a kriminalizáció bizonytalanságait érintő tényezőket mutatjuk be. Úgy véljük, hogy a sértetti beleegyezés megengedése – főként a testi integritást sértő cselekmények esetében – a közerkölcs, illetve az aktuális társadalmi felfogás függvénye. E fejezetben emiatt kitérünk az erkölcsi alapú kriminalizációra, az erkölcs és büntetőjog összefüggéseire. A témakört záró gondolati ív a sértetti beleegyezés szabályozása és az alkotmányos büntetőjog követelményei közötti viszonyt tárja fel. Foglalkozunk a sértetti beleegyezés kodifikációjának lehetőségével, tehát azzal, hogy mennyiben szükséges a sértett beleegyezését a kodifikált büntethetőségi akadályok közé beemelni. E fejezet zárásaként amellet érvelünk, hogy a sértetti beleegyezés kodifikátlansága az alkotmányos büntetőjog követelményeivel nehezen összeegyeztethető épp a beleegyezés fogalmának, illetve a megsérthető jogi tárgyak relativizálódása miatt.

3. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS HASZNOSÍTÁSI LEHETŐSÉGE

A kutatás a fenti szerkezetben tartalmazza téma elemzését, amely elemzés alapján a kutatás eredményeit az alábbiakban foglalom össze:

1. A sértetti beleegyezés alapelve a civilizáltika találmánya, azonban a büntetőjog területén is régóta megtelepedett jogintézmény. A beleegyezés büntetőjogi megítélése a tér és idő kontextusában folyamatosan változott és változik. E dinamikában az egyik megfigyelhető tendencia a jogintézmény alkalmazásának expanziója, amelynek nyomán a magánszféra kereteinek szétfeszítésével egyre több egyéni megnyilvánulást indokolnak a sértetti konszenzus alapján. Másrészt viszont a beleegyezés korlátainak rendszeres felülvizsgálatával az önrendelkezés térhódításait letörni igyekvő jogalkotói és jogalkalmazói akarat a beleegyezés ellen éppen a beleegyezési elmélet alapján kialakult gyakorlati tételeket használja fel. A sértetti beleegyezés megítélés-változásai tehát lekövetik az állam és egyén közti jogviszony aktuális alakulását és egyértelműen definiálják az egyén büntetőjogi alaphelyzetét.

2. A sértetti beleegyezés fogalmi relativizálódásában két tényezőnek van elemi jelentősége. Egyrészt a sértett büntető anyagi jogi fogalmának rendezetlenségét a társdiszciplínák fogalomtárának kölcsönzésével igyekeznek pótolni. E történetileg sem ismeretlen módszer a büntető anyagi jog egyes területein még akár működőképesnek is bizonyulhat, a sértetti beleegyezés büntethetőséget kizáró oka tekintetében viszont a sértett, passzív alany és áldozat fogalmak egymásra vetítésével e koncepcionális légüres tér nem tölthető meg.

A beleegyezési szempontú sértett-koncepció tehát olyan büntető anyagi jogi, eljárási jogi, illetve kriminológiai és kriminalisztikai átfedésektől terhelt, amely a beleegyezési elv alkalmazását jelentősen megnehezíti, egyben tisztázatlanul hagyja azt a kérdést, hogy ki is lehet igazán a beleegyezés jogosultja, ki a büntethetőséget kizáró beleegyezéssel érintett sértett.

A sértett, passzív alany és áldozat fogalmi halmazok metszetéből kirajzolhatóan megállapításunk szerint a büntethetőségi akadály szempontú sértett-fogalom olyan természetes személyt jelöl, akinek a beleegyezéssel érintett bűncselekmény a saját rendelkezése alá tartozó jogát közvetlenül sértette.

A sértetti beleegyezés fogalmi relativizálódásának másik okát abban látjuk, hogy a beleegyezés szabályozásának egyes jogtechnikai megoldásai, illetve az egyes szabályozási formák elfogadása vagy elvetése a sértetti beleegyezés teljes rendszerére lényegi hatást gyakorol. A beleegyezés fogalmának a jogellenességet kizáró okok körében megtartása, illetve a beleegyezési kör megduplázása tényállásszerűséget kizáró egyetértésre és jogellenességet kizáró beleegyezésre, a sértetti akaratra épített cselekmény gyakorlati megítélésére koncepcionálisan eltérő jogi megoldásokat eredményez. A tényállásszerűséget kizáró egyetértés ugyanis a diszpozíció megfogalmazásából következő egyszerű eldöntendő kérdés, amely tulajdonképpen mechanikus művelettel elvégezhető. A jogellenességre ható beleegyezés mögötti absztrakt tartalom viszont már bonyolult, a jogi tárgyak rendszerét az adott cselekménnyel szinoptikusan kezelő gondolkodást igényel, és ténylegesen e jogintézmény mélyére tekint.

A magunk részéről a sértetti beleegyezés büntethetőségi akadályának kettéosztását nem tartjuk elfogadhatónak és beleegyezésnek a jogellenességet kizáró sértetti akaratnyilatkozatot tekintjük. Nem vitatható azonban az sem, hogy a tényállásszerűség

hiányát eredményező sértetti akaratnyilatkozatot a judikatúra némiképp eltérően kezeli, ám úgy véljük, hogy épp az ilyen büntetőjogi tényállások bírói gyakorlata adhat többletinformációt a jogellenességet kizáró absztrakt sértetti beleegyezés konkrét tartalommal történő kitöltéséhez.

A sértetti beleegyezés jogi természetével kapcsolatos állásfoglaláson túl további relativizáló tényező, hogy a beleegyezés definíciójába sűrített sértetti akaratmegnyilvánulások rendkívül hasonlóak olyan egyéb sértetti közreműködési formákhoz, melyeket akár a kontinentális-, akár az angolszász joggyakorlat kénytelen a beleegyezéstől elkülöníteni. A sértetti szándék e manifesztációi az érvényes beleegyezésnek a cselekményhez viszonyított időpontját, illetve a sérelem bekövetkeztének időpontját is meghatározzák.

A materiális jogellenességet kizáró sértetti beleegyezésen a kutatás alapján valamely természetes személynek olyan a bűncselekmény elkövetése előtt vagy alatt tett kifejezett joglemondó akaratnyilatkozatát értjük, amellyel valamely, a kizárólag saját rendelkezése alá tartozó jog közvetlen sérelmét elfogadja.

3. Utalunk arra, hogy a beleegyezési tényállás egy további bizonytalansági tényezője a beleegyezés formai és tartalmi érvényességi kellékeinek térben és időben változó megítélése. A formai követelmények megítélése az egyes jogrendszerek sajátosságaihoz, illetve a beleegyezés természetéről alkotott felfogáshoz igazodik. Az érvényesség formai kellékének tekintett sértetti kompetencia megítélése olyan fundamentális kérdés, amely a beleegyezésen alapuló cselekmény büntethetőségét vagy adott esetben büntetlenségét is eldönti. A büntetőjog sem tekinti a *de facto* cselekvőképtelen, az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkező, valamint a cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló sértettet beleegyezési szempontból kompetensnek. Megjegyzendő viszont, hogy bár a *de facto* cselekvőképtelenség esetei nagyrészt egybeesnek a beleegyezési képtelenség eseteivel, a polgári jogi cselekvőképesség és a büntetőjogi sértetti beleegyezési képesség közé mégsem lehet egyenlőségjelet tenni.

A cselekvőképtelenség esetei ugyan nagyrészt beleegyezési képtelenséget is eredményeznek, a csökevényes cselekvőképesség viszont nem teszi feltétlenül érvénytelenné a beleegyezést, mint ahogyan a teljes cselekvőképesség sem teremt egyúttal

beleegyezési képességet. A büntetőjogi beleegyezési képesség viszonyítási pontja maga a cselekmény, illetve annak következményei, így az érvényességhez a sértetti belátásnak ezekre kell kiterjednie. A beleegyezési alkalmasság tehát a sértett konkrét belátási- és ítélőképessége, amely részben független cselekvőképességétől, korától és értelmi fejlettségétől.

A beleegyezési képesség életkori sajátossága, hogy a tizenkettedik életév alatti gyermekekre a büntetőtörvény bizonyos tekintetben beleegyezési képtelenséget eredményező vélelmeket állít fel. A tényállásszerűséghez fűzött beleegyezési deficithez képest a jogellenességet kizáró beleegyezési képességre a büntethetőségi személyes kvalifikációt is jelentő 14. életév van kihatással. A magunk részéről helyeseljük, hogy a bűnösség életkori vonatkozása helyt foghat a sértetti belátási képesség tekintetében is.

A formai követelményeket illetően további jellemző, hogy a beleegyezés akkor érvényes, ha a sértett erőszaktól, fenyegetéstől és megtévesztéstől függetlenül határozott a bűncselekmény megengedéséről. Az erőszak és a fenyegetés az egyes bűncselekmények kontextusában differenciáltan hat a beleegyezés érvényességére. Megfigyelhető, hogy azon bűncselekményeknél, amelyek esetén a sértett beleegyezése a tényállásszerűségre ható kizáró ok, a bűncselekmény megvalósulásának feltétele, hogy a sértett a tőle telhető ellenállást kifejtse. A sértetti akarat ellenére történő elkövetést immanensen tartalmazó nemi bűncselekményeknél például a sértettel szemben keletkezik a büntethetőséget kizáró erőszakhoz hasonló büntetőjogi igény.

A tényállásszerűség körében értékelendő beleegyezés esetén a sértetti akarat ellenére alkalmazott erőszaknak tehát komolynak, lenyűgözésre alkalmasnak kell lennie. A jogellenességet kizáró sértetti beleegyezést azonban bármely olyan erőszak vagy fenyegetés érvényteleníti, amely a sértett eredeti akaratát – akár kismértékben is – eltéríti. Ebben az esetben ugyanis a sértett pszichikusan nem ért egyet a cselekménnyel.

A megtévesztéssel elnyert beleegyezés megítélése az erőszak vagy a fenyegetés hatására adott beleegyezésnél is árnyaltabb kérdés, hiszen itt a sértett akarata látszólag a cselekmény megtörténtére vonatkozik. A megtévesztés és a tévedés dogmatikai természete annyiban eltér egymástól, hogy tévedés esetén az elkövetőnek nem felróható a sértetti téves képzet kialakulása, megtévesztés esetén viszont igen. Lényegi kérdés

azonban mindkét esetben, hogy a sértett tévedését az elkövető felismerje. Ennek hiányában ugyanis nem sértetti-, hanem büntethetőséget kizáró elkövetői tévedésről beszélhetünk.

A téves feltételezéseken alapuló beleegyezést csak akkor kell figyelmen kívül hagyni, ha a tévedés vagy a megtévesztés jogilag releváns tényre, tehát a cselekmény természetére – és nem valamely járulékos körülményre – vonatkozik.

Az elkövetéskori aktuális beleegyezési szándék megítélésében kialakult három nézőpont: a sértetti beleegyezés objektív meglétére alapozó akaratirányultság elmélet, másrésről a beleegyező szubjektumának a külvilágban megnyilvánulását megkövetelő akaratkinyilvánítási teória, végül pedig a kettőt vegyítő közvetítő elmélet azzal relativizálja a sértetti beleegyezés gyakorlatát, hogy az egyes elméletek melletti állásfoglalás a büntetendőség szempontjából végérvényesen eldönti a cselekmény megítélését.

A magunk részéről a ráutaló magatartást elfogadó mérsékelt nyilatkozati tan alkalmazását támogatjuk, mivel a cselekmény elkövetésekor fennálló aktuális sértetti beleegyezési szándék megléte, véleményünk szerint olyan szubjektív elem, amelyre elsősorban a beleegyezés alapján megvalósuló cselekményben objektíve megnyilvánuló sértetti magatartásból következtethetünk. A sértetti magatartás objektív oldalából következtethető tehát, hogy a sértett ténylegesen beleegyezett-e az elkövetett cselekménybe.

4. A beleegyezési tényállást relativizálja, hogy az érvényes beleegyezés nem feltétlenül hatályos, azaz a megegyezett sértetti szándék elkövetői excessusa a beleegyezés teljességére kihatással van. A hatálytalan sértetti beleegyezés dogmatikailag kétféle – eredményében eltérő – megoldással vezethető le. Egyrésről állítható, hogy a sértetti akaratot túllépő elkövetői magatartás a sértetti „akaratlagosságot” kiiktatja, így a beleegyezés érvénytelenné válik, másik megoldásként elfogadhatjuk, hogy az excessus a beleegyezés tényét nem érinti, hanem a sértett megtévesztésének minősül annak minden lehetséges jogkövetkezményével.

Általános nézőpont, hogy a veszélyhelyzettel járó gondatlan-, illetve a praeter intencionális bűncselekmények esetén a veszélyes tevékenységből eredő eredményre a beleegyezés hatálya nem terjed ki. Más megítélés alá esik, ha a veszélyes tevékenység eredménye előre látható volt, mert az így adott sértetti beleegyezés az eredményre is vonatkoztatható.

A sértetti önrendelkezésből eredő általánosan elfogadott nézet, hogy a beleegyezés bármikor visszavonható. A visszavonást követően megvalósított cselekményre már nem áll fenn érvényes beleegyezés, a visszavonás miatt az nem hatályos, de adott esetben felmerülhet az elkövető releváns beleegyezés meglétét feltételező tévedése.

A beleegyezés hatályosságával összefüggésben álló ún. vélelmezett beleegyezés végképp olyan bizonytalansági tényező, amely a beleegyezés relativizálódására enged következtetni. *A vélelmezett beleegyezés lényegét tekintve a nemlétező sértetti akaratot helyettesítő puszta fikció, amelyhez a jogellenességet kizáró sértetti beleegyezéshez hasonlóan a büntetlenség eredményét kapcsoljuk.* E fogalom alá vonjuk egyrészt a német jogdogmatikában szokásjogilag elismert büntethetőséget kizáró okot (*mutmassliche Einwilligung*), amelynek esetköreit az elmélet és a gyakorlat igyekszik kitágítani. Az egyik ilyen esetkör, amikor tényállásszerűséget kizáró egyetértés vagy a jogellenességet kizáró beleegyezés nem vagy nem kellő időben pótolható, de a körülményekből valószínűsíthető, hogy amennyiben az érintett személyt megkérdezhették volna, akkor a hozzájárulását adta volna, a saját érdekében is. A másik esetcsoport, ha az egyetértés vagy a beleegyezés bár pótolható lenne, de megszerzésére idő és lehetőség sincs igazából, mindamelllett a beavatkozási érdek feltétlenül védelemre méltó. Ebben az esetkörben a formális értelemben vett sértett materiális érdeke akkor teszi jogszerűvé a beavatkozást, ha az objektív megítélés alapján a sértett beleegyezése az adott szituációban elvárható lett volna. A vélelmezett beleegyezés harmadik csoportjába soroljuk valamely jelentéktelen érdeksérelemmel járó kivételesen igazolható tényállásszerű magatartást, ha – a jogosult és az elkövető személyes kapcsolata, vagy a sértett korábbi engedélye alapján – biztosan feltételezhető, hogy azt a sértett elfogadta volna.

A vélelmezett beleegyezés alá vonjuk a fentieken túl a diszpozícióból levonható vélelmezett beleegyezést. Ezen a házassági életközösségen belül elkövetett erőszakos nemi bűncselekmények korábbi megítéléséhez hasonló olyan kodifikációs technikát értünk,

amellyel a jogalkotó adott cselekményekre – a tényleges helyzettől függetlenül – a sértetti beleegyezést eleve vélelmezi, előre feltételezi.

5. A tévesen feltételezett beleegyezés megítélésének relativizáló hatását abban foglaljuk össze, hogy a beleegyezésben tévedés büntetőjogi értékelése attól függ, hogy egyrészt a beleegyezési tényállás jogilag releváns elemében téved-e az elkövető, másrészt pedig attól, hogy a beleegyezésben tévedést ténybeli-, vagy társadalomra veszélyességben tévedésnek tekintjük. A magunk részéről a vélt beleegyezés megítélését attól függően, hogy tényállásszerűséget kizáró-, vagy jogellenességet kizáró beleegyezésről van-e szó tovább differenciálnánk.

A tényállásszerűséget kizáró beleegyezés tényének téves feltételezése a törvényi tényállási elemre kiható, bűnösséget kizáró ok. Ugyanez viszont nem mondható el a jogellenességet kizáró sértetti beleegyezésben tévedésről, hiszen itt az elkövető a konkrét törvényi tényállás elemeit tévedésmentesen valósítja meg, pusztán az absztrakt bűncselekmény-fogalom kizártságában téved. Tehát a saját cselekménye jogszerűsége tekintetében téved annak ellenére, hogy e tévedése a sértett magatartásából ered.

A tévedésen alapuló jogellenességet kizáró beleegyezésre megítélésünk szerint akkor kell a ténybeli tévedés szabályait alkalmazni, ha az elkövetői tévedés a jogellenességet kizáró ok tárgyi feltételeként jelentkező beleegyezés tényét érinti feltéve természetesen, hogy a beleegyezési tényállásban, illetve annak egyes elemeiben tévedés csak a releváns beleegyezési tényállási elemek vonatkozásában eredményezhet büntetlenséget. A társadalomra veszélyességben tévedésre irányadó szabály ehhez képest akkor alkalmazandó, ha a beleegyezés jogellenességet kizáró hatásában téved az elkövető. Ez utóbbi eset tulajdonképpen nem más, mint abbéli tévedés, hogy a beleegyezésnek a jogalkotó, illetve a jogalkalmazó a cselekményt legitimáló hatást tulajdonít, tehát az elkövető tévesen gondolja, hogy a támadott jogi tárgyra nézve a beleegyezés joga a sértettet megilleti.

6. Az érvényesen létrejött beleegyezés joghatása és elfogadhatósága véleményünk szerint az aktuális jogpolitikától függő jogi megítélés kérdése. A büntetőjog területén ugyanis az állam bizonyos érdekből fenntarthatja magának azt a jogot, hogy a sértett beleegyezését eleve kizáró rendelkezéseket alkosson.

A beleegyezés jogellenességet vagy tényállásszerűséget kizáró jellege, a jogi tárgy és az önrendelkezés egymáshoz való viszonyának jogi megítélése, az egyéni-, illetve közösségi jogi tárgyak megkülönböztetése, végül pedig a beleegyezéssel érintett tényállásszerű cselekmény elemi normákat (jóerkölcsöt) sértő jellege határozza meg a beleegyezés elfogadhatóságát.

A tényállás-keletkeztető és a tényállásszerűséget kizáró beleegyezés megengedhetősége egész egyszerűen megítélhető, nyilvánvalóan azért, mivel a törvényi tényállás megfogalmazása e tekintetben egyértelmű üzenetet hordoz. Rendkívül bizonytalan és erőteljesen jogtárgy-kötött viszont a kodifikálatlan jogellenességet kizáró beleegyezés megengedhetősége. A sértetti beleegyezés elfogadhatósága szempontjából az adott cselekmény társadalmi haszna nagy nyomatókkal esik latba. A sértetti beleegyezés materiális jogszerűségét tehát az adja, hogy a jogalkotó a védett jogi tárgy sérelmébe történő beleegyezést társadalmilag megengedhetőnek, a társadalmi célokkal összeférőnek ítélje meg. Valamennyi formális beleegyezési követelmény megléte esetén is bűncselekménynek minősül az elkövetői magatartás, ha az a jogalkotó tilalomlistáján szereplő jogi tárgy megsértésére irányul. E tilalmi lista kialakítása azonban szükségképpen a sértetti rendelkezési jog és a védeni kívánt jog összemérésén alapuló kriminalizációs kérdés. A sértetti rendelkezési jog határait tehát meg kell állapítani, amely az egyéni önrendelkezési jog tartalmával hozható összefüggésbe.

7. A korlátozhatatlan élethez való joggal elválaszthatatlan egységet képező emberi méltóságból fakadó, ám korlátozható önrendelkezési jog a sértetti beleegyezés forrása. A korlátozhatóságból következően a sértett nem egyezhet bele bármely jogának megsértésébe. Az egyéni önrendelkezés és így a sértetti beleegyezés korlátozásához mind a nemzetközi jogi rendelkezések, mind pedig a magyar alkotmányjogi gyakorlaton alapuló szükségességi-arányossági tesztet kell megkövetelnünk, amellyel utalunk arra, hogy a sértetti beleegyezés elfogadhatatlansága csak az önrendelkezésen kívüli *másik alapvető jog és szabadság* védelme vagy érvényesülése, illetve *egyéb alkotmányos érték védelme* esetén megengedhető. Bizonyos alapjogok védelmére azonban az állam abszolút értelemben köteles, így az állami jogvédelmi kötelezettség mind az önrendelkezés, mint pedig a sértetti beleegyezés korlátját képezi. Az abszolút jogvédelmi kötelezettség és a rendelkezési jog kollíziójából állítható fel a sértetti beleegyezés határvonala.

A sértetti rendelkezés alá vonható jogi tárgyak körének kialakítására a társadalomban uralkodó emberkép, az ember jogi alaphelyzetének társadalmi megítélése közvetlen befolyással bírt és bír ugyanúgy, ahogyan az egyén személyiségvédelmi skáláján szereplő egyes jogok jogalkotói értékelése is meghatározza a beleegyezés megengedhetőségét vagy megengedhetetlenségét.

Megfigyelhető, hogy az egyén személyiségének egyes vonatkozásaihoz a jogalkotó más és más védelmi szintet rendel, amely az adott jogot sértő magatartás bűncselekményi súlyával egyenesen arányos. Ez a tényező egyben a társadalomra veszélyesség mértékét is kifejezi. Tehát, minél fontosabbnak tekinti a védett jogot, annál inkább egyértelmű, hogy a jogtárgy sértése a kriminalizációs küszöböt átlépi, és a sértetti önrendelkezést felülírja. Az egyén különböző vonatkozásait sértő cselekmények skálája tehát egyben a jogalkotó által az egyén megnyilvánulási szintjeihez fűzött jogvédelmi intenzitást is megjeleníti. Minél csekélyebb a jogvédelem szüksége, annál nagyobb teret enged a sértett beleegyezésének, és fordítva.

8. Az értekezés keretében kidolgozott az élet-, testi épség-, személyes szabadság joga, a személyiségi jogok és a vagyoni jogok sarokpontokkal jellemezhető személyiségvédelmi skálán a beleegyezhető jogi tárgyak iránya az abszolút kizárttól az abszolút megengedhető irányába tart. Az életet sértő cselekményekbe beleegyezést ugyanis úgy a judikatúra, mint a jogalkotás konzekvensen érvényteleníti, míg a másik végponton a becsület joga teljes mértékben a sértett rendelkezése alatt áll. A testi integritás viszont olyan átmeneti és kétarcú terület, ahol a jogalkotó és a jogalkalmazó egyedi tényezőktől teszi függővé, hogy a beleegyezés legitimáló hatását elfogadja-e.

A beleegyezésen alapuló, testi integritást sértő cselekmények kriminalizációjában rejlik, a sértett beleegyezést relativizáló tautologikus probléma, hogy a sértett beleegyezése akkor jogszerű, ha a beleegyezés nem sért társadalmi érdeket. A sértett beleegyezésével történt más általi testi sértés elfogadhatósága tehát részben attól függ, hogy a társadalom mely sérelmi szintet, mely gyógytartamot tolerálja, továbbá, hogy az ilyen cselekményt éppen hasznosnak, avagy károsnak ítéli-e meg.

A jogszerű beleegyezésnek a súlyos testi sértés szintjére limitálása nem jelenti azt, hogy a ténylegesen akár maradandó fogyatékoságot okozó cselekmények esetén a beleegyezési védekezés alkalmazása teljes mértékben kizárt lenne, hiszen a bírói gyakorlat kidolgozta ezen általános szabály alóli kivételeket. E kivételeket tehát a testi sértés mértékétől függetlenül jogszerűnek tekintjük, így ezeket a jogszerű beleegyezéstől elkülönített terminológiával a „legitimált beleegyezés” vagy „jogszerűnek tekintett beleegyezés” eseteinek hívjuk. Ide tartozónak tekintjük a hivatalosan elismert sporttevékenység keretében, a vonatkozó versenyszabályzatban meghatározott szabályok alapján folytatott mérkőzésen nem szándékosan okozott testi sértéseket, a társadalomra előnyös célok érdekében vállalt megengedett önveszélyeztetésből eredő sérüléseket, valamint az egészségügyi beavatkozásokkal kapcsolatos tényállásszerű testi sértési cselekményeket.

A társadalmilag nem tolerált nemi önrendelkezéssel összefüggésben keletkező testi sérülések és a fegyelmi jogkörben okozott testi sértések megengedhetetlenségének bemutatásával arra utalunk, hogy a cselekmény társadalmi megítélése azért relativizálja a sértetti beleegyezést, mert a közérkölcsei és a magánérkölcsei nézőpontok adott társadalom egyes rétegeiben rendkívül eltérőek lehetnek, amelynek lényegi kihatása van a cselekmény büntetőjogi megítélésére.

9. E büntetőjogi megítélés a cselekmény kriminalitása melletti állásfoglalást is jelent. Az értékszelekciós kriminalizáció és a sértetti beleegyezés közötti összefüggés tétele tehát, hogy a beleegyezést megengedhetetlennek minősítő jogalkotói, illetve jogalkalmazói döntés az elkövetői cselekményt büntetőpolitikai szempontból elítélendőnek minősíti. A sértetti beleegyezés megengedhetetlensége tehát kriminalizációs kérdés is. A beleegyezés megengedhetőségéről történő döntés során viszont a büntetőjogi jogalkotás, illetve az alkotmányos büntetőjog szabályait speciálisan a sértetti rendelkezésre vonatkoztatva kell alkalmazni.

A sértetti beleegyezés megengedhetőségekor tehát elsősorban el kell különíteni a „publikus-privát” bináris kód mentén a közérdekre, illetve a szigorúan magánérdekre tartozó cselekményeket, és így kell meghatározni, hogy mely sértetti beleegyezésen alapuló magatartásokat tilalmazzunk. Ezt követően a kriminalizációra ható egyes nemzetközi egyezményi tételeket figyelembe véve kell kialakítani a sértetti beleegyezés legitim korlátozásának indikációs körét.

Ez utóbbi problémakörből származik azonban a sértetti beleegyezést leginkább relativizáló tényező. Nemzetközi egyezmények ugyanis a jogkorlátozás indokaként a cselekmény közerkölcsbe vagy közrendbe ütközését is megengedik, amellyel azt a célt szolgálják, hogy a társadalmi alapokat képező közerkölcsi és közrendi normák adott életviszonyhoz igazításával az adott társadalom folyamatos fennmaradása biztosított legyen. A sértetti beleegyezéssel kapcsolatos kriminalizáció relativizálódása tehát abból adódik, hogy a jogalkotó és a jogalkalmazó a sértetti beleegyezés lehetőségét számos esetben a cselekmény társadalmi hasznosságával indokolja, amely társadalmi hasznosság – vagy haszontalanság – a közerkölcsi felfogást tükrözi.

A sértetti beleegyezés megítélését befolyásoló „társadalmi érdek”, illetve a kriminalizációhoz szükségszerűen megkövetelt „társadalomra veszélyesség” a mindenkori erkölcsi nézőpontokkal, illetve a közerkölccsel van összefüggésben, hiszen egyes sértetti beleegyezéssel érintett cselekményeket kifejezetten azért tilalmazunk, mert erkölcsi szempontból kifogásolhatóak.

A sértetti beleegyezés jogi moralista megközelítésén túl a társadalomra veszélyesség törvényi tényállási elemként kezelése, avagy másik oldalról materiális jogellenességgel történő azonosítása a jogalkotás és jogalkalmazás során tovább relativizálják a sértetti beleegyezés megítélését. A társadalomra veszélyesség és a közerkölcs fogalmi relativizálódásból következik ugyanis, hogy az erkölcsi alapú kriminalizációt magában hordozó sértetti beleegyezés alkotmányos büntetőjogi követelményeknek történő megfeleltetése azért nehezen kivihető, mert a beleegyezés alkotmányos büntetőjogi szempontú megítélése során a jogbiztonsági klauzulát kellene a közerkölcsre is vonatkoztatni.

10. Ezzel eljutunk a sértetti beleegyezés, mint kodifikálatlan büntethetőségi akadály törvényi büntethetőséget kizáró okok közé emelésének problematikájához. Abból a tételből ugyanis, hogy az államnak nem áll fenn alkotmányos kötelezettsége a sértetti beleegyezés kodifikációjára, nem következik, hogy alkotmányos indokoltság ne szólna mégis az írott jogba emelés mellett. A jogbiztonsági követelmény a bírói jogellenességet kizáró okok körében véleményünk szerint akkor érvényesülne a jogalanyok számára is követhető módon, ha valamely büntetőtörvényi rendelkezés rendszerinti felhívását a gyakorlat az adott jogellenességet kizáró okkal konzekvensen párosítaná.

Nincs akadálya tehát annak, hogy a Btk-beli törvényi bűncselekmény fogalomból eredeztessük a sértetti beleegyezést azzal, hogy érvényes és joghatályos beleegyezés esetén indokolt volna, ha a társadalomra veszélyesség hiányával az absztrakt bűncselekmény-fogalom kizártságára utalna a judikatúra és részletesen kidolgozná a beleegyezés feltételrendszerét. A probléma csupán az, hogy a társadalomra veszélyesség fogalmi és módszertani nehézségeiből adódóan az újabb bírói gyakorlat idegenkedik olyan felmentő ítélettől, amely közvetlenül az absztrakt törvényi bűncselekményfogalmon alapul. A helyzetet bonyolítja, hogy a sértetti beleegyezés büntethetőséget kizáró hatását annak rendszertani besorolása is befolyásolja.

Az sem megfelelő érv e büntethetőségi akadály kodifikátlansága mellett, hogy a beleegyezés a büntetőjogi felelősség, illetve felelősségre vonhatóság körét szűkíti. A sértetti beleegyezés ugyanis csak akkor szűkíti a büntetőjogi felelősséget, ha nemcsak társadalmilag, hanem a jogalkalmazás számára is elfogadható motívumból eredt, vagy elfogadható cél érdekében adták, illetve meghatározott jogi tárgyra vonatkozik. A jogállami büntetőjog követelménye alapján az elkövetőnek pontosan tudnia kell a bűncselekmény elkövetésekor, hogy magatartása tilalmazott-e vagy sem. A beleegyezés kodifikátlansága miatt a sértetti beleegyezésen alapuló elkövetői magatartás büntetendőségére vagy büntetlenségére sem a sértett, sem pedig az elkövető nem következtethet. A beleegyezés folytán viszont az a paradox helyzet állhat elő, hogy a sértett, aki az elkövetőt egy jó erkölcsbe ütköző, társadalmilag elítélendő cselekmény elkövetésére felhatalmazza, nem büntethető a saját maga ellen elkövetett bűncselekmény felbujtásáért.

11. A magunk részéről tehát a beleegyezés kodifikációját támogatjuk azzal, hogy eldöntendő kérdés, hogy a beleegyezést inkább a törvény általános- vagy különös részében indokolt elhelyezni. Lehetséges az StGB 228. §-ához hasonló szabályozással csupán a testi sértés kapcsán megemlíteni, hogy a sértetti beleegyezés a büntethetőséget kizárja feltéve, hogy a cselekmény nem ütközik a jó erkölcsbe. Érdemesebb lenne azonban véleményünk szerint az általános részi elhelyezést szorgalmazni, hiszen nemcsak a testi integritást sértő cselekmények esetén van helye a sértetti beleegyezés elfogadásának, hanem más jogok tekintetében is.

A sértetti beleegyezés kodifikációja tehát véleményünk szerint szükséges, azonban e kodifikáció pusztán arra szorítkozhat, hogy az általánosságban elismert szabályt a büntető törvény általános részében rögzítsük a következő módon: *„A büntethetőséget kizárja a sértett beleegyezése, amennyiben a beleegyezést jogszabály nem tiltja, vagy az társadalmi érdeket nem sért.”*Más megfogalmazásra a jogalkotás azért nem vállalkozhat, mert a *társadalmi érdek* folyamatosan változó fogalom, amelyet a jogalkalmazás képes figyelemmel kísérni.

4. FELHASZNÁLT IRODALOM

A felhasznált irodalmat illetően a jelen tézisfüzet keretei között azt jelzem, hogy a hazai szakirodalom mellett mind angol nyelvű, mind pedig német nyelvű szakirodalom feldolgozását végeztem el. Az idegen nyelvi források között monográfiák, neves szaklapok közleményei és tankönyvek részletei találhatóak, ugyanígy a magyar jogirodalomból hasonló forrásokat, illetve jogszabályi kommentárokat használtam.

A dolgozat nemzetközi jogi forrásokra is támaszkodik. Ezek közül kiemelem az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményt, mivel az ott részletezett alapjogi rendelkezések ismertetése a sértetti autonómia kidolgozásához elengedhetetlen. Ugyancsak megjegyzendő, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága által kidolgozott, a dolgozat témájára vonatkoztatható jogelveket a bíróság gyakorlatából hivatkoztam, így nemzetközi esetjogot is feldolgoztam.

A felhasznált jogszabályok között fellelhetők a magyar jogtörténeti előzményeket jelentő kora középkori és késő középkori dekrétumok rendelkezései, illetve tételes jogi eredményei. A XVIII-XIX. századi jogfejlődésből felhasználtam az 1795. évi, valamint az 1843. évi büntető kódex javaslatok egyes részeit, valamint természetesen az 1878. évi V. tc., a Csemegi-kódex vonatkozó tényállásait. A XX. századi tételes jogi források között ismertetem a BHÖ vonatkozó rendelkezéseit, az 1961. évi V. tv., a szocialista Btk. témába vágó részeit, illetve az 1978. évi IV. törvény, a Btk. egyes diszpozícióit.

Munkám forrását képezték az Alkotmánybíróságnak az önrendelkezési jogot, valamint az egyes cselekmények büntetendővé nyilvánításának követelményeit elemző határozatai. A bírói gyakorlatból használtam a késő középkor úriszéki bíraskodásának maradványait, a Kúria eseti döntéseit, valamint a Legfelsőbb Bíróság vonatkozó határozatait.

A fentiek figyelembe vételével az értekezés irodalomjegyzékének kivonata alábbi:

ÁDÁM Antal: A jogrendszer alkotmányosodása és erkölcsiesedése. In: Jogtudományi Közlöny, 1998. 10. sz.

Adolf SCHÖNKE - Horst SCHRÖDER: Strafgesetzbuch, Kommentar. Beck, München, 1976.

Andrew ASHWORTH: Principles of Criminal Law. Oxford University Press, Oxford, 2003.

Andrew HOCKTON: The Law of Consent to Medical Treatment. Sweet & Maxwell, London, 2002.

ANGYAL Pál - ISAÁK Gyula - OSVÁRTH Ferenc: Büntető törvénykönyv a büntetésekről és a vétségekről. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1937.

ANGYAL Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve, Az ember élete elleni bűncselekmények és a párviadal. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Kiadó, Budapest, 1928.

ANGYAL Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve: A szemérem elleni büntett és vétség. Attila-Nyomda Kiadó, Budapest, 1937.

ANGYAL PÁL: A magyar büntetőjog tankönyve. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1934.]

ANGYAL Pál: A testi sértés és a közegészség elleni büntettek és vétségek. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1928.

ANON.: Consent in Criminal Law: Violence in Sports. In: Michigan Law Review, 1976-77.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 13. § (2) bekezdése

BALÁZS Zoltán: Emberi méltóság. In: Jogelméleti szemle, 2005/4.; [<http://jesz.ajk.elte.hu/balazs24.html>, (2010. 12. 01.)]

BAND Ferenc: Erkölcs vagy jog. In: Bírák Lapja. A Magyar Bírói Egyesület folyóirata, 1997: 1-2. sz.

BÁRD Károly – GELLÉR Balázs – LIGETI Katalin – MARGITÁN Éva – WIENER A. Imre: Büntetőjog, Általános Rész. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2002.

BARNA Ignác: Adalékok a Btk. magyarázatához. In: Jogtudományi Közlöny, 1884. 7. sz.

BÉKÉS Imre (szerk.): Büntetőjog Általános Rész. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2002.

BÉKÉS Imre: A gondatlanság a büntetőjogban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1974.

BELOVICS Ervin: A büntetendőséget kizáró okok. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2009.

BELOVICS Ervin: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa. In: Iustum, Aequum, Salutare, 2007. 3. sz.

BELOVICS Ervin: A Büntető Törvényben nem szabályozott büntetendőséget kizáró okok I. In: Ügyészek lapja. 2007. 3. sz.

BÓCZ Endre: Passzív alany, áldozat sértett. In: Rendészeti szemle, 2007. 9. sz.

BUSCH Béla (szerk.): ^{Büntetőjog Általános rész.} HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010.

Christos POURGOURIDES: Areas where the European Convention on Human Rights cannot be implemented. Report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights, Parliamentary Assembly (elérhető: www.coe.int.; 2003. December 11.)

CLAIR Vilmos: Párbaj-Codex. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 435. o.

Claus ROXIN: Strafrecht Allgemeiner Teil, I. Band, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1994.

DÁRDAI Sándor: Büntethető-e a párbajra való kihívás? In: Jogtudományi Közlöny, 1873. 1. sz.

Edmund MEZGER: Strafrecht ein Lehrbuch. Duncker und Humblot, München-Leipzig, 1931.

EDVI ILLÉS Károly: A Büntető törvénykönyv magyarázata. Révai testvérek kiadása, Budapest, 1894.

Európa Tanács, Short guide to the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing, Strasbourg, (1998)

F.G. JACOBS – R.C. A. WHITE: European Convention on Human Rights. Oxford University Press, Oxford, 2002.

FAYER László: Mely bűncselekményekre nincs a magyar Btk.-ban büntetési sanctio? In: Jogtudományi Közlöny, 1891. 22. sz.

FEHÉR Lenke: A.N. Kraszikov, A sértett beleegyezésének lényege és jelentősége a szovjet büntetőjogban. In: Jogtudományi Közlöny, 1979. 7. sz.

FENYVESI Csaba: Erkölcs és jog viszonya a büntetőjogban. In: Magyar Rendészet, 2003. 1-2. sz.

FILÓ Mihály: A sértett beleegyezése a német büntetőjogban. In: Magyar Jog, 2004. 12. sz.

FILÓ Mihály: Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.

FINKEY Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1909.

GELLÉR Balázs: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I., Általános tanok. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

GELLÉR Balázs – KOVÁCS Gábor – NÉMETH Imre: Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények szabályozása az új büntető törvénykönyvben I-II. rész. In: Büntetőjogi Kodifikáció, 2005. 1-2. sz.

GELLÉR Balázs: A legfőbb bírói fórum három végzésének margójára. In: Fundamentum, 2000. 1. sz.

GELLÉR Balázs: Nemzetközi Büntetőjog Magyarországon. Adalékok egy vitához. Tullius Kiadó, Budapest, 2009. 103. o.

George P. FLETCHER: Basic Concepts of Criminal Law. Oxford University Press, New York-Oxford, 1998.

Gerald DWORKIN: Autonomy and Behaviour Control. Hastings Center Report, 1976. 6. sz.

Gerald DWORKIN: The Theory and Practice of Autonomy. Cambridge University Press, Cambridge, 1988.

Glanville WILLIAMS: Consent and Public Policy. In: Criminal Law Review, 1962.

GÖRGÉNYI Ilona - GULA József - JACSÓ Judit - LÉVAY Miklós - SÁNTHA Ferenc - VÁRADI Erika: Magyar Büntetőjog általános rész, Complex Kiadó, Budapest, 2007.

Guy WIDDERSHOVEN–Ron BERGHMANS, Advance directives in psychiatric care: a narrative approach. In: Journal of Medical Ethics. 2001. 27. sz.

GYÖRFI Tamás: Drogfogyasztás és önrendelkezési jog. In: Fundamentum, 2001. 1. sz.

H. Tristram ENGELHARDT Jr.: The Many Faces of Autonomy. In: Health Care Analysis, 2001. 9. sz.

H.L.A. HART: Jog, szabadság, erkölcs, Osiris Kiadó, Budapest, 1999. 86. o.

H.L.A. Hart: Law, Liberty and Morality. Stanford University Press, Stanford, 1963.

HAJDU Lajos: Büntett és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1985. 291-295. o.

HAMZA Gábor – FÖLDI András: A római jog története és intézményei. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996. 27. o.]

Hans WELZEL: Das Deutsche Strafrecht, Eine systematische Darstellung, Walter De Gruyter & Co., Berlin, 1960.

Hans-Heinrich JESCHECK –Thomas WEIGEND: Lehrbuch Des Strafrechts: Allgemeiner Teil. Duncker und Humblot, Berlin, 1996.

HEIL Fausztin: Ragályos betegségek okozása nemi közösülés által. In: Jogtudományi Közlöny, 1898. 14. sz.

Heinz ZIPF – Reinhart MAURACH: Strafrecht Allgemeiner Teil, Teilband 1., Grundlehren des Strafrecht und Aufbau der Straftat, C.F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg, 1991. 226. o.

Helmut FUCHS: Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil 1.: Grundlagen und Lehre von Straftat, Springer, Wien, 1995.

Herman NYS: A Presentation of the Belgian Act on Euthanasia Against the Background of Dutch Euthanasia Law. In: European Journal of Health Law, 2003. 10. sz.

Herman NYS: Emerging legislation in Europe on the legal status of advance directives and medical decision-making with respect to an incompetent patient ('living-wills'). In: European Journal of Health Law, 1997. 4. sz.

HES–HECHT–LEVY: Some Psychological and Legal Considerations in the Determination of Incompetence in the Elderly. In: Medicine and Law, 1988. 7. sz.

HIDASÍ Viktória: A jogi moralizmus mint szabadságkorlátozó elv a modern politikai filozófiában. In: Jogelméleti Szemle, 2006. 1-2. sz. [<http://jesz.ajk.elte.hu/hidasi25.mht>, (2010. 11. 02.)]

HOLLÁN Miklós: Gondolatok a társadalomra veszélyesség és a materiális jogellenesség különbségéről. In: Magyar Jog, 2004. 12. sz.

HORVÁTH Tibor: Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965. 259. o.

Ian KENNEDY: Treat Me Right. Oxford University Press, Oxford, 1988. 321. o.

IRK Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Pécsi Egyetemi Könyvkiadó, Pécs, 1933.

ISAÁK Gyula: Büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878:V. Törvénycikk). Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1928.

J. H. BEALE: Consent in the Criminal Law. In: Harvard Law Review, 1894-1895.; 321. o.

Jacob Dahl RENDTORFF – Peter KEMP: Basic Ethical Principles in European Bioethics and Biolaw. Impremta Barnola, Guissona, 2000.

James STEPHEN: Digest of the Criminal Law. Macmillan, London, 1887.

Joel FEINBERG: The Moral limits of the Criminal Law. Oxford University Press, New York, 1984.

John SMITH-Brian HOGAN: Criminal Law – Cases and Materials. Butterworths, London, 1996. K. 1681/94.- Bjt. XXVII. 92.

K.L.KOH: Doctrine of Consent in Criminal Law. In: Malaya Law Review, 1967. 9. sz.

KÁDÁR Miklós-KÁLMÁN György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.

KÁLLAY István: Úrszéki bírászkodás a XVIII.- XIX. században, Akadémia Kiadó, Budapest, 1985.

KÁLLAY István: Városi bírászkodás Magyarországon 1686-1848. Osiris Kiadó, Budapest, 1996.

Karl BINDING: Handbuch des Strafrechts, Duncker und Humblot, Leipzig, 1885.

KAUTZ Gusztáv: A magyar büntetőjog és eljárás tankönyve. Eggenberger-féle Akadémiai Könyvkereskedés, Budapest, 1873.

Keith M. HARRISON: Law, Order and the Consent Defense. In: St. Louis University Public Law Review, 1993. 12. sz.

KENEDI Géza: A párviadal ellen. In: Jogtudományi Közlöny, 1901. 51. sz.

KIS Norbert – HOLLÁN Miklós – GELLÉR Balázs: A Büntető Törvénykönyv Magyarázata I. kötet – Általános rész. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006.

Konrad ZWIGERT-Hein KÖTZ: Einführung in die Rechtsvergleichung. Mohr, Tübingen, 1996.

Konstantin KORKEKELIA: State's Positive Obligation in Securing Protection of Human Rights. In: Georgian Law Review, 2002. 2-3. sz.

KOVÁCS Gábor: Bioetika és büntetőjogi kodifikáció. Széchenyi István Egyetem, Győr, 2008.

KOVÁCS Zoltán (szerk.): A katonai büntetőjog kézikönyve. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1958.

KÓHALMI László: Nekrológ a társadalomra veszélyességről. In: Rendészeti Szemle, 2007. 7-8. sz.

Krisitan KÜHL: Strafrecht Allgemeiner Teil. Verlag Franz Vahlen, München, 2002.

LIGETI Katalin: A jogállami büntetőjogról. In: Büntethetőség-Büntetendőség (szerk. Wiener A. Imre), KJK Kerszöv Kiadó, Budapest, 2000.

Lon L. FULLER: The Case of Speluncean Explorers. In: Harvard Law Review, 1949. 62. sz.

TAKÁCS Péter: Nehéz jogi esetek. Napvilág Kiadó, Budapest, 2000.

LUKÁCS Tibor - TRAYTLER Endre: A nemi erkölcs elleni bűntettek. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963.

Matthew HALE: History of the Pleas of the Crown. 1778.

MERÉNYI Kálmán: A szexuális erőszak. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.

Michael DALTON: The Country Justice. 1635.

Mireille DELMAS-MARTY (szerk.): The European Convention for the protection of Human Rights: International Protection versus National Restrictions. Dordrecht, Nijhoff, 1992.

NAGY Ferenc: A jogellenességet kizáró okok elvi kérdéseiről. In: Békés Imre ünnepi kötet (szerk. Gellér Balázs) ELTE, Budapest, 2000.

- NAGY Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános része. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.
- NAGY Ferenc: Tanulmányok a Btk. általános részének kodifikációjához, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2005.
- NÉMETH Imre: A sértett beleegyezésének relativizálódó határai a testi integritás feletti rendelkezési jog tükrében, In: Jog-Állam-Politika, 2010/1., 51.
- NÉMETH Imre: Az egészségügyi önrendelkezési jog megsértésének büntetőjogi vonatkozásai. In: Keresztszemet (szerk. Karsay Krisztina), Szegedi Tudományegyetem, 2005.
- NÉMETH Imre: Gondolatok az erkölcsi alapú kriminalizációról. In: Közjogi szemle, 2011. 3. sz.
- Nicola LACEY – Celia WELLS: Reconstructing Criminal Law. Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- NIZSALOVSKY Endre-SÁRFFY Andor-TÉRFY Béla-ZEHÉRY Lajos: Grill-féle Új Döntvénytár XXII. Kötet. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1930.
- Patrick DEVLIN: *The Enforcement of Morals*. Oxford University Press, Oxford, 1965.
- PAULER Tivadar: Büntetőjogtan. Kiadja Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1864. 75-76. o.
- PESTY Frigyes: A perdöntő bajvívások története Magyarországon. Eggenberger Ferdinánd Könyvárus, Budapest, 1867.
- PINTÉR Jenő: A sértett beleegyezésének elméleti kérdései. In: A Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Aktái, Tomus XVIII. Budapest, 1976.
- HELLER Erik: A magyar büntetőjog általános tanai. Szent István Társulat, Szeged, 1937.
- Raimo LAHTI: Towards a Comprehensive Legislation Governing the Rights of Patients: The Finnish Experience. In: Patient's Rights – Informed Consent, Access and Equality, (Lotta Westerhäll – Charles Phillips szerk.), Nerenius & Santérus Publishers, Stockholm, 1994.
- SCHÄCHTER Miksa: Az orvosi beavatkozás jogáról és az orvosi felelősségről. In: Jogtudományi Közlöny, 1902. 20. sz.
- Sjef GEVERS: Patient involvement with non-treatment decisions. In: European Journal of Helath Law, 1997. 4. sz.
- Stephen WEAR: Informed Consent – Patients Autonomy and Physicians Beneficence within Clinical Medicine. Kluwer, Dordrecht, 1993.
- SZIGETI Péter – TAKÁCS Péter: A jogállamiság jogelmélete. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998.
- BÓDIG Mátyás: A jog és az erkölcs közötti viszony a konceptuális jogelmélet szempontjából. In: Miskolci Jogi Szemle, 2007. 2. sz.
- TREMEL Flórián: A magánvád, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

ULPIANUS, Digestes, 47.10.1.5.

VÁMBÉRY Ruzstem: A nemi ragályozás veszélyének büntethetősége. In: Jogtudományi Közlöny, 1917. 18. sz.

VÁMBÉRY Ruzstem: Büntetőjog. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1913.

VUCHETICH Mátyás: A magyar büntetőjog rendszere, I. Könyv, Elméleti büntetőjog. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Buda, 1819.

Wayne R. LAFAVE – Austin W. SCOTT: Handbook on Criminal Law. St. Paul Minn., West Publishing, 1972.

WIENER A. Imre: ^{A Btk. Általános Része de lege ferenda.} MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2003.

William L. PROSSER: Handbook on the Law of Torts. West Publishing, St. Paul, 1971.

EJEB, Brown and Others v. the U.K. ítélet, (1999)

EJEB, Ergi v. Turkey (1998)

EJEB, Kaya v. Turkey ítélet

EJEB, Klass and others v. Germany ítélet (1978)

EJEB, L.C.B. v. the U.K. ítélet, (1998)

EJEB, McCann and Others v. the U.K. ítélet

EJEB, Pretty v. The U.K. ítélet, (2002)

EJEB, X és Y v. the Netherlands ítélet, (1985)

EJEB, Yasa v. Turkey ítélet (1998)

184/2010. (X. 28.) AB határozat

21/1996. (V.17.) AB határozat

22/2003. (IV.28.) AB határozat

23/1990 (X.31.) AB határozat

30/1992. (V. 26.) AB határozat.

48/1998 (XI.23.) AB határozat

54/2004. (XII. 13.) AB határozat

64/1991. (XII. 17.) határozat

8/1990 (IV.23.) AB határozat

K. 1426/1926.

K. 2384/1916.

K. 2629/1934.

K. 4462/1898.
K. 613/1897.
K. 6671/1915.
K. 799/1931.
K. 8225/1927.
K. 830/1935.
K. 8380/89.
K. 9544/89.
K. 998/1897.
K. 2113/1935.

5/1999 Büntető Jogegységi Határozat

BDT2004. 961
BH1992. 454
BH1999. 441.
BH2000. 260
BH2004. 21
BH2004. 21
BH2009. 106.

Bolam v. Friern Hospital Management Committee 1 WLR 582 QBD (1957)
Bravery v. Bravery 3 All ER 59 (1954)
Childs v. State, 118 Ga.App. 706, 165 S.E.2d 577 (1968)
Commonwealth v. Amecca, 160 Pa. Super 237, 38. A 2d. 725 (1947)
Commonwealth v. Gregory, 1 A 2d 501, (1938)
Commonwealth v. Appleby; 402 N.E.2d 1051. [1980])
Commonwealth v. Burke, 105 Mass. 376, 377 (1870)
Don Moran v. People, 25 Mich. 356, [1872])
DPP v. Smith, 3 WLR 546, (1960)
Hall v. State, 160. Tex.Crim.R. SW. 2d 806 (1954)
Matthews v. Ollerton, Comb. 218 (1692)
McCord v. People, 46 N.Y. 470 (1871)
Papadimitropoulos v. R., 98 CLR 249, High Court of Australia, (1957)
People v. Gray, 224 Cal.App.2d 76. (1964)

People v. Samuels, Cal. Rptr., 513., (1967)
 People v. Smallwood, NYS, (1967)
 R. v. Bradshaw, Cox. Crim. Cas., 83-84, (1878)
 R. v. Brown, 2 All ER 75, HL (1993)
 R. v. Brown, 2 All ER 75. (1993)
 R. v. Clarence, All ER Rep 133 D. (1888)
 R. v. Coney, Q.B.D., (1882)
 R. v. Cuddy, 1 C. & K. (1843).
 R. v. Donovan, Q.B.D. (1934)
 R. v. Jobidon, , S.C.R. 762., (1991)
 R. v. Lewis, 1 Car.K. 419., (1844)
 R. v. McCoy, 2 SA 4 SR [1953])
 R. v. McLeod, 34 NZLR 430 (1915)
 R. v. Moore, 14 TLR. 229. (1898)
 R. v. Morgan, AC 182 (1976)
 R. v. Olugboja, 3 All ER 443, (1981)
 R. v. Perkins, 4 C & P, 537, (1831)
 R. v. Smith, CLR.; 42-43. (1985)
 R. v. Wilson Q.B.D., (1997)
 R. v. Young, NSWSupC 62. (1838)
State v. Beck, 19 S.C.L. 363 [1833])
 State v. Crowley, 41 Wis. 271 (1876)
 State v. Mellenberger, 163 Or. 233 P2d 709 (1939)
 State v. Moore, 129 Iowa 514, 106 N.W. 16 (1906)
 State v. Plaspohl, 289 Ind. 324, 157 N.E.2d 579 (1959)
 State v. Pokini, 45 Haw. 295, 367, P.2d. 409 (1961)
 State v. West, 137 Mo., 309, 57 S.W. 1071 (1900)

5. A SZERZŐ TÉMÁBAN SZÜLETETT PUBLIKÁCIÓI ÉS ELŐADÁSAI

1. **A criminal law perspective of patients medical autonomy – a comparative study** (monografikus LLM szakdolgozat, 6 ív terjedelemben, angol nyelven, fellelhető a Helsinkii Egyetem Jogi Kar Könyvtárában, valamint a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-, és Jogtudományi Kar Könyvtárában, 2004)
2. **Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények.** (Kodifikációs tanulmány az új Büntető Törvénykönyvhöz, az Igazságügyi Minisztérium megbízásából, társszerzők: Gellér Balázs – Kovács Gábor, 2004)
3. **Az egészségügyi önrendelkezési jog megsértésének büntetőjogi vonatkozásai** (in: *Keresztmetszet. Tudományos közlemények, Szegedi Tudományegyetem, 2005*)
4. **Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények szabályozása az új büntető törvénykönyvben I-II. rész,**
(In: *Büntetőjogi Kodifikáció, 2005/I, 7-24.*; társszerzők: társszerzők: Gellér Balázs – Kovács Gábor, 2005)
5. **A sértett beleegyezésének relativizálódó határai a testi integritás feletti rendelkezési jog tükrében.** (In: *Jog Állam Politika 1/2010. 39-56., 2010*)
6. **A sértett beleegyezésének koncepciója az angolszász büntetőjogban** (In: *Jog Állam Politika 4/2011. 45-73., 2011*)
7. **Gondolatok az erkölcsi alapú kriminalizációról** (In: *Közjogi Szemle, 2011. szeptemberi szám; 28-37.*)
8. **A criminal law perspective of patients' medical autonomy within the European legal space** – előadás a Helsinkii Egyetem Jogi Kara posztgraduális szemináriumán angol nyelven, 2004 szeptember 30. napján
9. **Önrendelkezési jog a büntetőjogban** – a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-, és Jogtudományi Kara tantárgyi tematikájában N-BT43 kód alatt szereplő alternatív előadássorozat, oktatása 2005 óta folyamatos
10. **Egészségügyi büntetőjog** – a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-, és Jogtudományi Kara tantárgyi tematikájában N-BT47 kód alatt szereplő fakultatív előadássorozat; társoktató: Dr. Kovács Gábor egyetemi docens